verbintenis die de exploitant van een gespecialiseerd veebedrijf moet aangaan om de steun voor ondermelk bestemd voor het voederen van andere dieren dan kalveren te ontvangen, de verplichting omvat, elk kwartaal een overzicht van zijn veestapel aan de zuivelfabriek te zenden, tot het moment waarop de betrokken Lid-Staat gebruik heeft gemaakt van de hem per 1 januari 1980 geboden keuzemogelijkheid om ofwel een dergelijk kwartaaloverzicht ofwel een jaaroverzicht van de gemiddelde veestapel te verlangen.

RAPPORT TER TERECHTZITTING
in zaak C-345/88 *

I — De feiten en het procesverloop

1. *Juridisch kader*

Ten einde de melkoverschotten in de Gemeenschap weg te werken, voorziet artikel 10 van verordening (EEG) nr. 804/68 van de Raad van 27 juni 1968 houdende een gemeenschappelijke ordening der markten in de sector melk en zuivelprodukten (PB 1968, L 148, blz. 13), in het verlenen van steun voor in de Gemeenschap geproduceerde en als voeder voor dieren gebruikte ondermelk.

Volgens artikel 10, lid 2, worden de algemene voorschriften voor de in artikel 10, lid 1, bedoelde steun door de Raad vastgesteld, terwijl de Commissie volgens de procedure van het comité van beheer de passende uitvoeringsbepalingen vaststelt (artikel 10, lid 3).

De algemene voorschriften voor de toekenning van de steun zijn neergelegd in verordening (EEG) nr. 986/68 van de Raad van 15 juli 1968 houdende vaststelling van de algemene voorschriften voor de toekenning van steun voor ondermelk en magere-melkpoeder bestemd voor voederdoeleinden (PB 1968, L 169, blz. 4).

Daar ondermelk van oudsher wordt gebruikt voor het voederen van kalveren, besloot de Raad in 1977 het gebruik van dat produkt voor de voeding van andere dieren, met name varkens, in het bijzonder te bevorderen. Zo werd de sinds 1968 geldende steunregeling gesplitst: de steun voor het gebruik van ondermelk voor kalvervoeding bleef gehandhaafd, terwijl voor het gebruik van dat produkt bij het fokken van andere dieren een hogere, zogenoemde speciale steun werd ingevoerd bij verordening (EEG) nr. 876/77 van de Raad van 26 april 1977 tot wijziging van verordening nr. 986/68 (PB 1977, L 106, blz. 24).

* Procestaal: Duits.

Deze tweeledige steunregeling bracht echter het gevaar mee, dat met name in de zogenoemde gemengde bedrijven, waar zowel kalveren als andere dieren worden gehouden, het met de steun beoogde doel zou worden verijdeld. Om ieder gevaar voor misbruik te vermijden, voerde de Commissie een controlestelsel in, dat nader is geregeld bij de op artikel 10, lid 3, van verordening nr. 804/68 gebaseerde verordening (EEG) nr. 2793/77 van 15 december 1977 houdende de uitvoeringsbepalingen betreffende een speciale steun voor ondermelk bestemd voor voederdoeleinden, behalve voor jonge kalveren (PB 1977, L 321, blz. 30).

Volgens artikel 3 van verordening nr. 2793/77 wordt de speciale steun aan een zuivelbedrijf slechts toegekend voor de hoeveelheden ondermelk die zijn gedekt door een door de veehouder aangegane verbintenis. Het zuivelbedrijf dient ter zake een document over te leggen, waarin de veehouder zich verbindt, de bij artikel 4 van de verordening vastgestelde voorwaarden na te komen. Indien het een gespecialiseerd veehoudersbedrijf betreft, verplicht artikel 4, lid 1, sub b, de veehouder om:

— geen jonge kalveren te houden of, indien de veehouder jonge kalveren houdt, slechts ondermelk van de zuivelfabriek af te nemen die is gedenatureerd volgens artikel 3, lid 1, sub b, derde streepje,

— aan de betrokken zuivelfabriek aan het begin van ieder kalenderkwartaal een overzicht van zijn veestapel te zenden.

Bij verordening (EEG) nr. 1438/79 van de Commissie van 11 juli 1979 houdende vierde wijziging van verordening nr. 2793/77 houdende de uitvoeringsbepalingen betreffende een speciale steun voor ondermelk bestemd voor voederdoeleinden, behalve voor jonge kalveren (PB 1979, L 175, blz. 23) werd artikel 4, lid 1, sub b, met ingang van 1 januari 1980 aldus gewijzigd, dat de veehouder zich moet verbinden om aan de zuivelfabriek, naar keuze van de betrokken Lid-Staat, hetzij — zoals voorheen — voor het begin van ieder kalenderkwartaal een overzicht van zijn veestapel te zenden, hetzij voor het begin van ieder kalenderjaar een overzicht van de gemiddelde veestapel mee te delen.

Dit artikel 4 werd aangevuld bij verordening (EEG) nr. 188/83 van de Commissie van 26 januari 1983 tot twaalfde wijziging van verordening nr. 2793/77 houdende de uitvoeringsbepalingen betreffende een speciale steun voor ondermelk bestemd voor voederdoeleinden, behalve voor jonge kalveren (PB 1983, L 25, blz. 14). Bij deze verordening werd aan artikel 4 het volgende lid 3 toegevoegd: „Wanneer het overzicht van de veestapel te laat, doch niet meer dan 10 dagen over tijd, aan de zuivelfabriek wordt gezonden, wordt de steun voor het betrokken tijdvak met 10% verminderd."

Volgens artikel 5, lid 3, sub b, van verordening nr. 2793/77 richt de zuivelfabriek het verzoek om betaling van de speciale steun tot de bevoegde nationale autoriteit. Als rechtstreeks begunstigde van deze steun moet de zuivelfabriek bij dat verzoek voorts een verklaring voegen, dat zij „afziet van de speciale steun of deze, al naar het geval, geheel of gedeeltelijk aan de bevoegde autoriteit zal terugbetalen in de gevallen dat zou zijn geconstateerd dat de veehouder een van de in artikel 4 bedoelde verbintenissen niet zou zijn nagekomen".

2. *Voorgeschiedenis van het hoofdgeding*

De partijen in het hoofdgeding zijn de zuivelfabriek Butterabsatz Osnabrück-Emsland e. G. (hierna: „Butterabsatz") en het Bundesamt für Ernährung und Forstwirtschaft (hierna: „Bundesamt"). In de jaren 1979 en 1980 vroeg Butterabsatz speciale steun aan bij het Bundesamt. Bij elke aanvraag was een verklaring als bedoeld in artikel 5, lid 3, sub b, van verordening nr. 2793/77 gevoegd.

Op de steunaanvragen verleende het Bundesamt voor het tijdvak september 1979 tot september 1980 speciale steun voor ongeveer 6,5 miljoen DM.

In juli 1980 en juni 1981 verrichtte het Bundesamt bedrijfscontroles bij Butterabsatz e. G. te Beesten (Bondsrepubliek Duitsland). Het stelde vast, dat vijf varkenshouders de overzichten van de veestapel niet voor het begin van ieder kalenderkwartaal op de voorgeschreven formulieren hadden meegedeeld. Na de bedrijfscontrole in juli 1980 stelde Butterabsatz op grond van telefonische mededelingen van de veehouders de ontbrekende overzichten van de veestapel op en leverde ze alsnog in. De betrokken formulieren waren niet door de respectieve veehouders ondertekend. Bij beschikkingen van 25 juni en 9 november 1981 vorderde het Bundesamt van Butterabsatz een deel van de betaalde speciale steun (ongeveer 141 000 DM) terug, op grond dat de betrokken vijf veehouders aan de zuivelfabriek geen overzichten van hun veestapel hadden gezonden.

Tegen deze twee terugvorderingsbesluiten stelde Butterabsatz beroep in bij het Verwaltungsgericht Frankfurt/Main. Bij twee vonnissen van 19 mei 1983 verklaarde dit de twee besluiten nietig, op grond dat het Bundesamt tegenover Butterabsatz geen recht op terugbetaling had. Voor de steun krachtens verordening nr. 2793/77 geldt slechts als voorwaarde, dat de veehouder de verbintenissen aangaat, hetgeen de betrokken vijf veehouders hebben gedaan. De onvolledige nakoming van deze verbintenis doet hieraan niet af.

Van deze vonnissen kwam het Bundesamt in hoger beroep bij het Verwaltungsgerichtshof Kassel. Het Verwaltungsgerichtshof wees bij arresten van 9 juni 1986 het beroep inzake de terugvordering over de maanden oktober tot en met december 1979 toe. Het twijfelde of de Commissie bevoegd was om bijkomende voorwaarden voor de toekenning van de steun vast te stellen, doch ging niet nader in op de vraag van de geldigheid van de omstreden bepalingen, omdat naar zijn oordeel de terugbetaling door Butterabsatz in ieder geval uit haar verbintenissen voortvloeide.

Wat de terugvordering over de maanden januari tot en met september 1980 betreft, wees het Verwaltungsgerichtshof het hoger beroep echter af: de verplichting van de veehouders om kwartaaloverzichten van hun veestapel mee te delen, is ingevolge de wijziging van de verordening met ingang van 1 januari 1980 komen te vervallen. Van de keuzemogelijkheid tussen kwartaal- en jaaroverzichten van de veestapel heeft de Bondsrepubliek Duitsland geen gebruik gemaakt en daardoor heeft zij een leemte in het recht laten bestaan.

Tegen deze arresten stelden partijen „Revision" in bij het Bundesverwaltungsgericht.

3. *Overwegingen van het Bundesverwaltungsgericht*

Het Bundesverwaltungsgericht leidt uit het geheel der relevante voorschriften af, dat geen van die regels uitdrukkelijk bepaalt dat de nakoming van de verplichting van de veehouder om aan de zuivelfabriek overzichten van zijn veestapel te zenden, een voorwaarde voor toekenning van de speciale steun is. Gaat het om een materieelrechtelijke regeling, dan is volgens artikel 10, lid 2, van verordening nr. 804/68 slechts de Raad bevoegd ze vast te stellen. Voorts bepaalt verordening nr. 2793/77 van de Commissie dat de zuivelfabriek zich moet verbinden om de betaalde steun terug te betalen, wanneer de veehouder zijn verplichtingen niet nakomt. Deze verbintenis van de zuivelfabriek ontleent haar zin aan het feit dat de nakoming van de verplichtingen van de veehouder niet reeds als voorwaarde is gesteld voor de toekenning van de steun. Er was dus een zelfstandige verplichting van de zuivelfabriek tot terugbetaling van de steun nodig, waardoor de zuivelfabriek wordt gedwongen zorg te dragen voor de nakoming van de verplichtingen van de veehouders. Het Bundesamt kan dus zijn recht op terugbetaling van de speciale steun ontlenen aan de verbintenissen van Butterabsatz, die op bepalingen van het gemeenschapsrecht berusten. In geval van ongeldigheid van deze bepalingen dient te worden nagegaan, of het Bundesamt aan deze verbintenissen aanspraken tegenover Butterabsatz kan ontlenen.

Om deze redenen heeft het Bundesverwaltungsgericht het Hof van Justitie krachtens artikel 177 EEG-Verdrag vier prejudiciële vragen voorgelegd.

Wat de eerste vraag betreft, blijkt volgens de verwijzende rechter uit het in de leden 2 en 3 van artikel 10 van verordening nr. 804/68 gemaakte onderscheid tussen enerzijds de „algemene voorschriften" betreffende de steun en de „voorwaarden" voor de toepassing van deze steun, die de Raad moet vaststellen, en anderzijds de „uitvoeringsbepalingen", die door de Commissie moeten worden vastgesteld, dat het twijfelachtig zou kunnen zijn, of de Commissie het recht had de omstreden regeling vast te stellen.

De tweede vraag strekt ertoe te vernemen, of de omstreden bepalingen in strijd zijn met het evenredigheidsbeginsel. De zuivelfabriek moet zich ook in geval van een slechts geringe overschrijding verbinden tot terugbetaling van de integrale steun. De Commissie heeft in artikel 4, lid 3, van verordening nr. 2793/77, zoals gewijzigd bij verordening nr. 188/83 bepaald, dat wanneer de overzichten van de veestapel te laat, doch niet meer dan tien dagen over tijd, worden toegezonden, het steunbedrag voor het betrokken tijdvak slechts met 10% wordt verminderd. Deze bepaling is echter eerst op 30 januari 1983 in werking getreden.

Met de derde en de vierde vraag wil de verwijzende rechter vernemen, welke de gevolgen voor de verplichtingen van de veehouder zijn van het verzuim van een Lid-Staat om van de hem door de wijziging van verordening nr. 1438/79 geboden keuze tussen twee mogelijkheden gebruik te maken.

4. *De prejudiciële vragen*

Het Bundesverwaltungsgericht heeft de volgende prejudiciële vragen gesteld:

„1) Is de regeling van artikel 5, lid 3, sub b, van verordening (EEG) nr. 2793/77 van de Commissie van 15 december 1977, voor zover daarin als voorwaarde voor de toekenning van speciale steun wordt gesteld, dat de zuivelfabriek die om die steun verzoekt, bij dit verzoek een verklaring moet voe-

gen waarin wordt bevestigd dat zij de speciale steun zal terugbetalen indien een veehouder een van de in artikel 4 bedoelde verplichtingen niet is nagekomen, ongeldig, omdat de Commissie bij artikel 10, lid 3, van verordening (EEG) nr. 804/68 van de Raad van 27 juni 1968 niet is gemachtigd, een dergelijke materieelrechtelijke regeling vast te stellen ?

2) Is de regeling van artikel 5, lid 3, sub b, van genoemde verordening (EEG) nr. 2793/77, voor zover daarin wordt bepaald, dat de zuivelfabriek die om speciale steun verzoekt, bij dit verzoek een verklaring moet voegen waarin wordt bevestigd dat zij de speciale steun zal terugbetalen indien een veehouder — onder meer — de in artikel 4, lid 1, sub b, tweede streepje, bedoelde verplichting niet is nagekomen om aan het begin van ieder kalenderkwartaal een overzicht van zijn veestapel toe te zenden, ongeldig wegens strijd met het evenredigheidsbeginsel, omdat de zuivelfabriek zich ook tot terugbetaling van de integrale speciale steun voor de betrokken veehouder en het betrokken kalenderkwartaal moet verplichten, wanneer deze veehouder de opgavetermijn slechts in geringe mate — met enkele dagen — heeft overschreden en vaststaat, dat hij de gesubsidieerde ondermelk overeenkomstig de bestemming ervan voor voederdoeleinden heeft gebruikt ?

3) Moet de regeling van artikel 1, sub 3, van verordening (EEG) nr. 1438/79 van de Commissie van 11 juli 1979

a) aldus worden uitgelegd, dat de tot 31 december 1979 vastgestelde verplichtingen van de veehouders, bedoeld in artikel 4, lid 1, sub b, tweede streepje, van verordening (EEG) nr. 2793/77, om per kwartaal hun veestapel op te geven, per 1 januari 1980 zijn komen te vervallen,

b) of aldus, dat die verplichtingen na 31 december 1979 blijven bestaan totdat de betrokken Lid-Staat gebruik heeft gemaakt van de hem geboden mogelijkheid om te kiezen tussen kwartaalopgaven of jaarlijkse opgaven van de veestapel ?

4) Moet de regeling van artikel 5, lid 4, eerste zin, van verordening (EEG) nr. 2793/77

a) aldus worden uitgelegd, dat onder de „in artikel 4 bedoelde verbintenissen" moeten worden verstaan de verplichtingen van de veehouders, bedoeld in de op het betrokken tijdstip geldende versie van artikel 4,

b) of aldus, dat de verplichtingen die de veehouders vóór 1 januari 1980 waren aangegaan, in het bijzonder de verplichting om voor ieder kwartaal hun veestapel op te geven, ook blijven gelden wanneer de aan die verplichtingen ten grondslag liggende, in artikel 4 bedoelde verplichtingen van de veehouders ten gevolge van latere wijzigingen van artikel 4 — in casu bij artikel 1, sub 3, van verordening nr. 1438/79 — zijn gewijzigd of zijn komen te vervallen ?"

5. *Procesverloop*

De verwijzingsbeschikking van het Bundesverwaltungsgericht van 1 september 1988 is op 28 november 1988 ter griffie van het Hof ingeschreven.

Krachtens artikel 20 van 's Hofs Statuut-EEG zijn schriftelijke opmerkingen ingediend door:

— Butterabsatz Osnabrück-Emsland e. G., verweerster in het hoofdgeding, vertegenwoordigd door J. Gündisch, advocaat te Hamburg,

— de regering van de Bondsrepubliek Duitsland, verzoekster in het hoofdgeding, vertegenwoordigd door M. Bergemann, Regierungsrat bij het Bundesamt für Ernährung und Forstwirtschaft, als gemachtigde,

— de Commissie van de Europese Gemeenschappen, vertegenwoordigd door B. Jansen, lid van haar juridische dienst, als gemachtigde.

Het Hof heeft, op rapport van de rechter-rapporteur en gehoord de advocaat-generaal, besloten de zaak naar de Vierde Kamer te verwijzen en zonder instructie tot de mondelinge behandeling over te gaan.

II — Samenvatting van de schriftelijke opmerkingen

1. *De bevoegdheid van de Commissie om de uitvoeringsbepalingen vast te stellen* (eerste vraag)

Butterabsatz wijst er in de eerste plaats op, dat de verplichting om de steun terug te betalen, uitsluitend voortvloeit uit een verbintenis die niet in een basisverordening van de Gemeenschap is voorgeschreven. Het verlangen van een dergelijke verbintenis en het stellen van verstrekkende sancties op het overschrijden van de termijnen kunnen niet worden beschouwd als uitvoeringsbepalingen, ter zake waarvan de Commissie bevoegd is.

In zijn arrest van 15 mei 1984 (zaak 121/83, Zuckerfabrik Franken, Jurispr. 1984, blz. 2039) betreffende een met artikel 10, leden 1 en 2, van verordening nr. 804/68 vergelijkbare bepaling, stelde het Hof vast, dat de Commissie bevoegd is om alle maatregelen te treffen die nodig of doelmatig zijn voor de uitvoering van de basisverordening, voor zover zij niet in strijd zijn met de basisverordening of de toepassingsvoorschriften van de Raad. De Commissie heeft in artikel 5, lid 3, sub b, van verordening nr. 2793/77 zonder enige noodzaak bijkomende voorwaarden voor de toekenning van de steun opgelegd. Door de bepaling, dat steun die aan de door de Raad gestelde voorwaarden voldoet, achteraf kan worden teruggevorderd wanneer een organisatorische bepaling niet tijdig is nagekomen, heeft de Commissie in werkelijkheid de door de Raad vastgestelde grondregels gewijzigd.

De *Bondsregering* en de *Commissie* wijzen erop, dat het Hof de geldigheid van artikel 5, lid 3, sub b, van verordening

nr. 2793/77 reeds onderzocht in zijn arrest van 28 juni 1984 (gevoegde zaken 187/83 en 190/83, Nordbutter, Jurispr 1984, blz. 2553). Het stelde daar vast, dat de omstreden bepaling niet in strijd is met de algemene beginselen van het aansprakelijkheidsrecht, die in het gemeenschapsrecht zijn erkend. Het Hof gaf te kennen, dat de Commissie met die regeling haar in artikel 10, lid 3, van verordening nr. 804/68 verankerde bevoegdheid om uitvoeringsbepalingen vast te stellen, niet heeft overschreden.

Overigens maakt de omstreden verklaring deel uit van het stelsel van bepalingen om misbruik van de steunregeling tegen te gaan. Zij is nodig om de goede werking van deze steunregeling te verzekeren en behoort derhalve tot haar uitvoeringsbepalingen. Dienaangaande kan worden verwezen naar het arrest van het Hof van 18 oktober 1988 (zaak 121/87, Bayernwald, Jurispr. 1988, blz. 6273), dat in een hiermee vergelijkbare zaak is gewezen.

2. *De schending van het evenredigheidsbeginsel* (tweede vraag)

Volgens *Butterabsatz* is artikel 5, lid 3, sub b, van verordening nr. 2793/77 ongeldig wegens schending van het evenredigheidsbeginsel. Volgens 's Hofs rechtspraak (arrest van 24 september 1985, zaak 181/84, Man Sugar, Jurispr. 1985, blz. 2889) moet in de eerste plaats worden nagegaan, of de in een bepaling aangewende middelen geschikt en noodzakelijk zijn om het gestelde doel te bereiken. Wanneer in een gemeenschapsregeling onderscheid wordt gemaakt tussen een hoofdverplichting en een bijkomende verplichting van administratieve aard, kan op niet-nakoming van de bijkomende verplichting geen even strenge sanctie worden gesteld als op niet-nakoming van de hoofdverplichting. In een geval als het onderhavige gaat het om een dergelijke bijkomende verplichting van administratieve aard; de overzichten van de veestapel dienen slechts om te controleren of de zuivelfabrieken en veehouders hun verplichtingen nakomen, ten einde te voorkomen dat de ondermelk aan jonge kalveren wordt gevoederd. In casu was dit doel reeds bereikt, daar de betrokken vijf veehouders varkensmesterijen waren. Derhalve was slechts een bijkomende verplichting niet nagekomen.

Bovendien kan de zuivelfabriek die steun ontvangt, de verplichting om overzichten van de veestapel mee te delen, niet zelf nakomen. Zij is aangewezen op de medewerking van de veehouders, aan wie zij de goedkope ondermelk verkoopt. Wanneer de steun vervalt, kan de zuivelfabriek deze bedragen niet op de landbouwers verhalen. De intrekking van de steun brengt haar onherstelbare schade toe.

De door de Commissie bij verordening nr. 188/83 ingevoerde verzachting van de sanctie toont aan, dat zij zelf heeft erkend dat de oorspronkelijke sanctie in strijd was met het evenredigheidsbeginsel. Daar verordening nr. 188/83 in de litigieuze periode nog niet van kracht was, kan het Hof slechts de ongeldigheid van de vroegere regeling vaststellen.

De *Bondsregering* en de *Commissie* merken in de eerste plaats op, dat het Hof in zijn arrest van 8 oktober 1986 (zaak 9/85, Nordbutter, Jurispr. 1986, blz. 2831) verklaarde, dat de gemeenschapsregeling rekening houdt met het aanzienlijke nadeel dat het totale verlies van de steun bij een geringe overschrijding van de gestelde termijn zou betekenen. De in artikel 4, lid 3, van verordening nr. 2793/77 voorziene vermin-

dering van de steun bij een termijnoverschrijding van niet meer dan tien dagen moet worden gezien als een uitdrukking van het evenredigheidsbeginsel. Het ontbreken van een dergelijke bepaling vóór januari 1983 kan er niet toe leiden, dat artikel 5, lid 3, sub b, van verordening nr. 2793/77, voor zover het de overschrijding van de aangiftetermijn betreft, „ongeldig" is. Overigens is het opmerkelijk, dat de verwijzende rechter niet refereert aan artikel 2 van verordening nr. 188/83, dat uitdrukkelijk bepaalt dat de wijziging van de sanctie op verzoek van de belanghebbende voor reeds ingediende steunaanvragen geldt. Deze terugwerkende kracht vindt ook toepassing in het onderhavige geval, daar ten tijde van de inwerkingtreding van verordening nr. 188/83 over de steunaanvraag nog niet definitief was beslist.

Toch beschouwt de Commissie, gezien het wezenlijke belang van de voorafgaande mededeling van de overzichten van de veestapel voor de doeltreffendheid van de controles, ook de oorspronkelijke versie van de omstreden verordening niet als onevenredig.

3. *De toepassing van artikel 1, lid 3, van verordening nr. 1438/79* (derde en vierde vraag)

Naar de mening van *Butterabsatz* moeten de bepalingen van het gemeenschapsrecht, met name wanneer zij zo verstrekkende gevolgen kunnen hebben als de terugbetaling van een reeds doorgegeven steun, restrictief worden uitgelegd. Volgens de bewoordingen van artikel 1, lid 3, van verordening nr. 1438/79 lijkt de verplichting om een kwartaaloverzicht mee te delen, met ingang van 1 januari 1980 te zijn vervallen. Wanneer een Lid-Staat niet heeft gekozen tussen de in de gemeenschapsregeling bedoelde systemen, kan aan de steunontvanger niet de zware sanctie van terugbetaling van de steun worden opgelegd.

De *Bondsregering* en de *Commissie* merken op, dat volgens het doel van de regeling de verplichting van de veehouder om overzichten van zijn veestapel mee te delen, blijft bestaan tot de betrokken Lid-Staat heeft gekozen tussen kwartaal- en jaaroverzichten van de veestapel. De controleregeling is niet door een andere vervangen; zij is slechts aangevuld ter wille van een administratieve vereenvoudiging in het nationale vlak. Het is duidelijk, dat het in het kader van een controleregeling niet de bedoeling van de communautaire wetgever kan zijn geweest, de aangifteplicht en daarmee een controle-instrument te laten vervallen, wanneer een Lid-Staat geen keuze maakt tussen de twee voorziene systemen.

De Bondsregering voegt daaraan toe, dat zij van haar keuzemogelijkheid vóór 1 januari 1980 gebruik heeft gemaakt.

Met betrekking tot de vierde vraag zijn de *Bondsregering* en de *Commissie* van mening, dat de verbintenissen zich ter voldoening aan de vereisten van artikel 4 van verordening nr. 2793/77 aan eventuele wijzigingen van dit artikel moeten aanpassen.

III — Voorstel van de Commissie

De Commissie stelt voor, de prejudiciële vragen te beantwoorden als volgt:

„1) Bij onderzoek van de gestelde vragen is niet gebleken van feiten of omstandigheden, die de geldigheid van artikel 5, lid 3, sub b, van verordening nr. 2793/77 kunnen aantasten.

2) Artikel 4, lid 1, sub b, tweede streepje, van verordening nr. 2793/77, in de bij artikel 1, lid 3, van verordening nr. 1438/79 gewijzigde versie, moet aldus worden uitgelegd, dat gespecialiseerde veehoudersbedrijven ook na 31 december 1979 verplicht bleven om vooraf kwartaaloverzichten van de veestapel aan de voor hen bevoegde zuivelfabriek mee te delen, zolang de betrokken Lid-Staat geen andere keuze had gemaakt.

3) De verplichtingen van het veehoudersbedrijf passen zich aan aan eventuele wijzigingen in artikel 4 van verordening nr. 2793/77. Dit heeft echter geen gevolgen voor een geval als het onderhavige, wanneer en voor zover de wijziging van de verplichtingen afhangt van een door de bevoegde Lid-Staat te maken keuze en de betrokken Lid-Staat van zijn keuzemogelijkheid nog geen gebruik heeft gemaakt."

IV — Antwoord op de vraag van het Hof

Het Hof heeft de Bondsregering verzocht om aan te geven, wanneer en hoe zij gebruik heeft gemaakt van haar recht om overeenkomstig artikel 1, lid 3, van verordening nr. 1438/79 te kiezen tussen een kwartaaloverzicht van de veestapel en een jaaroverzicht van de gemiddelde veestapel.

De *Bondsregering* heeft geantwoord, dat zij deze keuze onmiddellijk na de publikatie van verordening nr. 1438/79 van 11 juli 1979 heeft gemaakt. In de vorm van een algemene beschikking, die bij circulaire nr. 6/1979 van 5 november 1979 aan de zuivelfabrieken werd meegedeeld, heeft zij haar beslissing bekendgemaakt om het controlestelsel van het kwartaaloverzicht van de veestapel te behouden. De reden voor de handhaving van dit soort controle is, dat slechts door kwartaaloverzichten van de veestapel een zo nauwkeurig mogelijke beoordeling van de werkelijke veestapel kon worden gegarandeerd.

De Bondsregering heeft een kopie van de betrokken circulaire overgelegd.

T. Koopmans
rechter-rapporteur